

ZAND ETEN, EEN PROBLEEM?

We gunnen onze paarden graag een paar uur buiten lopen, maar er zijn vele factoren die dit moeilijk kunnen maken. Zand eten bijvoorbeeld komt vrij veel voor en is vaak lastig te voorkomen. Wat kun je doen?

TEKST **MARIANNE SLOET EN CORNÉLIE WESTERMANN** FOTO **DIRK CAREMANS**

Prof. dr. Marianne Sloet en dr. Cornélie Westermann zijn beiden als specialist Inwendige Ziekten werkzaam bij de Universiteitskliniek voor Paarden in Utrecht.
www.diergeneeskunde.nl

Bij gebrek aan een goed weiland of het risico op dik worden staan paarden vaak in een zandpaddock of een kale wei. Dat brengt ook risico's met zich mee. Dat paarden met het voedsel zand opnemen is al een oud probleem. De belangrijkste klinische symptomen van zand in het maag-darmkanaal zijn koliek, diarree en/of vermageren. De koliek kan acuut zijn of meerdere kleine koliekaanvallen kunnen elkaar opvolgen. De diarree kan heel acuut en heftig zijn, maar ook slechts gering en langdurend. Langzaam vermageren zonder koliek of diarree komt ook voor en dan wordt er lang niet altijd aan 'zand eten' als oorzaak gedacht.

ZAND HOOPT ZICH OP

Opgenomen zand wordt gelukkig vaak gewoon weer afgevoerd via de mest. Soms echter hoopt het zand zich op in de dikke darm en veroorzaakt daar problemen. De wand van de dikke darm kan worden beschadigd, er kan verstopping optreden en/of de motiliteit (= bewegingen) van het darmkanaal wordt geremd. Als dat laatste het geval is, zal zich snel veel meer zand ophopen omdat het niet meer wordt afgevoerd en kan ook gasophoping in de darmen optreden. Bij beschadiging van de darmwand kunnen minder voedingsstoffen worden opgenomen en kan het paard vermageren.

DIAGNOSE STELLEN

De diagnose 'zand in de darm' stellen is niet zo makkelijk. Goed uitvragen van de eigenaar is belangrijk voor de dierenarts (en de eigenaar moet dan ook eerlijk antwoord geven). Een paard dat nooit buiten komt, kan moeilijk zand opnemen tenzij er heel veel zand in het hooi of de kuil zit. Met name in kuil kan zand (in grote hoeveelheden) voorkomen wanneer de kuil erg laag bij de grond is gemaaid. Daarbij plakt zand makkelijker aan kuil dan aan hooi. Als het paard inderdaad zand kon opnemen en de symptomen daar op wijzen, lukt het soms om het zand in de dikke darm in beeld te brengen met een echo of een röntgenfoto. Dat valt niet altijd mee bij een groot paard omdat de omvang dan heel groot is. Soms wordt veel zand in de mest gevonden en dat is een teken dat er waarschijnlijk veel zand in darm zit. Het zand is echter niet altijd zo makkelijk zichtbaar in de mest. Daarom wordt in een handschoen voor rectaal voelen of in een plastic zak vaak een mestbal gemengd met wat warm water. Vervolgens wordt de mestbal even gekneet en de handschoen of zak een uurtje opgehangen (bij een gewone zak met één punt omlaag). Het zand, het zwaarste bestanddeel van de mest, zakt dan als eerste uit in de vingers van de handschoen of de punt van de zak. Dit onderzoekje moet je enkele dagen achtereenvolgend herhalen omdat de uitscheiding van zand in de mest heel wisselend kan zijn.

OPEREREN?

Het behandelen van paarden met zand in de darm, meestal de dikke darm en de blinde darm, is erg lastig. Opereren en het zand eruit halen klinkt veel makkelijker dan het is. De darmdelen met zand zijn erg zwaar. Soms zit er bij een groot paard wel 25 tot 50 kilogram zand in. De kans dat een darm scheurt bij het uit de buik halen is dan groot, hoe voorzichtig de chirurg dat ook probeert te doen. De kans op een scheur wordt nog vergroot doordat het zand de wand van de darm vaak al langere tijd heeft geprikkeld en de wand dus zwakker is dan normaal. Daarom worden paarden met zandkoliek eigenlijk alleen geopereerd als er aanwijzingen zijn dat er meer aan de hand is dan alleen een zandophoping, zoals een draaiing van de darm.

Bij klachten wordt lang niet altijd aan 'zand eten' als oorzaak gedacht

MEDICAMENTEN?

Wanneer een paard met koliek of diarree ten gevolge van zand wordt behandeld, wordt altijd gekeken naar de bloedwaarden. Indien het paard is 'uitgedroogd', dat wil zeggen dat het onvoldoende water heeft opgenomen, krijgt het eerst een infuus. Vervolgens wordt het paard gelaxeerd met paraffineolie en/of psylliumzaadjes. Psylliumzaad, ook wel vlozaad genoemd, is zaad van de weegbree. Als de zaadjes in contact komen met water ontstaat een dikke slijmerige massa. Die slijmerige massa zou het zand mee naar buiten moeten 'slepen'. Het paard moet dus wel voldoende water opnemen, anders werkt de psyllium juist averechts.

ZAAD OF POEDER

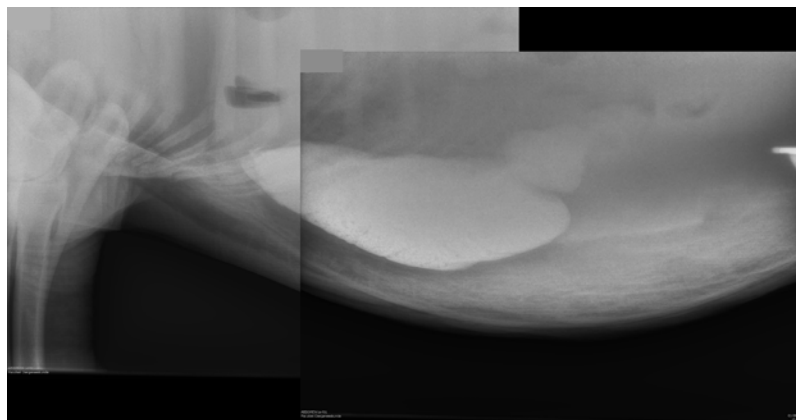
In een klein studentenonderzoek is aangetoond dat psylliumzaadjes beter lijken te voldoen dan psylliumpoeder of lijnzaad. In een zandopnametest in het laboratorium namen psylliumzaadjes en psylliumpoeder meer zand op dan lijnzaad en bij mengen van alle drie de varianten met water werd psylliumpoeder erg snel een vrij harde massa, wat een hoger risico op slokdarmverstopping zou kunnen geven. Dit is echter nog niet echt in paarden zo onderzocht.

ZAND OPNEMEN VOORKOMEN

Er is een aantal mogelijkheden om zand eten te voorkomen. Sommige daarvan zijn een compromis. Zo kun je in uiterste gevallen het paard buiten laten lopen met een mandje of een bakje op de snoet, maar erg paardvriendelijk is dat niet. Helemaal niet buiten laten lopen is natuurlijk ook niet passend in het kader van dierwelzijn.

Als je buiten ruwvoer geeft, kan dit het beste op een harde ondergrond worden verstrekt of vanuit een voerkar of een ruwvoerruif voor in de wei, zodat het paard bij het eten geen zand kan opnemen. Laxerend voeren door middel van extra voeren van psylliumzaad, psylliumvezels en/of lijnzaad, al dan niet verwerkt in een compleet voer of supplement, kan ook goed helpen.

Voorheen werd veel lijnzaad gebruikt. Dit heeft het nadeel dat de gekneusde zaadjes die aan de lucht worden blootgesteld, giftig kunnen worden. Daarom wordt lijnzaad vaak gekookt gevoerd (lijnzaadslijm). Als lijnzaadzaadjes worden gevoerd moet de voerbak na iedere voerbeurt goed worden schoongemaakt. Voer met psylliumzaad kan ook preventief worden gebruikt om problemen als gevolg van zand eten te voorkomen. Psylliumzaad of -poeder zit verwerkt in diverse commerciële producten. U

Zand in de dikke darm van een Shetlandpony, te zien als een grote witte massa. Om het beeld duidelijker te maken zijn twee röntgenfoto's op elkaar gelegd. Helemaal links is nog net de elleboog van het voorbeen te zien. (Met dank aan de Veterinaire Diagnostische Beeldvorming, Universiteit Utrecht)

Als je de mestballen van je paard even uit elkaar gooit, zie je het zand al zitten.

In een handschoen test je zelf eenvoudig of er zand in de mest zit

Als je een mestbal met water mengt (even goed kneden en schudden), zakt het zand als eerste uit in de vingers.

MARRANNE SLOET